СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXIX. Ч. 235. Джерзи Ситі, Н. Дж., пятниця, 9 жовтня 1931. VOL. XXXIX. No. 235. Jersey City, N. J., Friday, October 9, 1931. THREE CENTS.

БАНКИРІ ОДУШЕВЛЕНІ ПЛЯНОМ ГУВЕРА

ЗАЯВЛЯЮТЬ, ЩО БАНКАМ БУДЕ ЗОРҐАНІЗОВАНА ДОПОМОГА НА ПРОТЯЗІ 10 ДНІВ.

НЮ ЙОРК. — Джордж Герисон, ґовернор „Федерел Резерв Бенк оф Ню Йорк", видав заяву, якою повідомляє, що вже зорґанізовано комітет банкирів, котрий має перевести в життя фінансовий плян Гувера. Герисон подає, що нюйорські банки беруть у тій акції провід, згідно з бажанням президента, та що до 10 днів буде зложений потрібний капітал у сумі $500,000,000 і буде вже можна давати допомогу тим банкам, які терплять через заморожений фондів.

ГУВЕРОВИ ҐРАТУЛЮЮТЬ.

ВАШИНГТОН. — До Білого Дому надходять з усіх сторін краю телеґрами, в яких ріжні визначні люди ґратулюють президентови за його фінансовий плян.

ЗА ДАЛЬШУ МОРАТОРІЮ І РОЗЗБРОЄННЯ.

АТЛЕНТИК СІТИ. — На конвенції „Америкен Бенкерс Асосіейшен" говорено про великі користи, які матиме для банків теперішня акція Гувера, а разом з тим підчеркнено, що Америка повинна приступити до проголошення довшої мораторії на воєнні довги та попирати всіми силами змагання до роззброєння.

ХОЧЕ ПОПРАВИТИ РІЕЛ ЕСТЕЙТ БИЗНЕС.

ВАШИНҐТОН. — Президент Гувер мав ще одну важну конференцію з банкирами і рієлестейтниками в справі піднесення будівельного промислу й улекшення кредиту на недвижимости.

ЕДИСОН БЛИЗЬКИЙ СМЕРТИ.

ВЕСТ ОРЕНДЖ (Ню Джерзи). — Томас Едисон занепадає постійно на здоровлю. Лікарі кажуть, що для нього нема вже ратунку і смерть є тільки питанням кількох найближчих днів.

Ця сумна новина облетіла цілий край. З усіх сторін надходять запити про стан здоровля славного винахідника. Президент Гувер запитував телефонічно й просив інформувати його частіше.

ПРОСТОТА НА ПОХОРОНІ МОРА.

ЕНҐЛВУД (Ню Джерзи). — Сенатора Мора поховано без великих парад і відправ. Проповідник відчитав над домовиною короткий виїмок з Плятона про розмову з поганським фільософом Сократом про красу душі й богацтво. Над гробом відчитано з євангелія Матея те місце, де говориться про Бога, що приймає до себе доброго й вірного слугу. На домовині був тільки один вінець, а це від президента Гувера.

Церемонія в церкві тревала дуже коротко, але мала дуже поважний характер. На похорон приїхав бувший президент Кулидж, був заступник президента Куртіс, два секретарі, делеґація від конґресу і богато інших великих достойників.

На домагання родини поїхала на цвинтар тільки найближча родина, всього коло 20 осіб. Між нею бракувало зятя Линдберґа й відданої за нього дочки покійника.

ФОТОҐРАФУВАЛИ В ТЕМНОТІ БЕЗ СВІТЛА.

РАЧЕСТЕР. — Компанія Істмен Кодак робила проби з новим винаходом, який уможливлює фотоґрафування в темноті без вибухаючого світла, якого досі вживали в таких випадках. Фотоґрафії випали дуже добре. Це є перший того роду винахід.

АРМІЯ МАЄ ПОМАГАТИ БЕЗРОБІТНИМ.

ВАШИНҐТОН. — Департамент війни видав до армії приказ, яким взиває всіх жовнірів до участи в боротьбі з безробіттям та до жертв на допомогу безробітним.

5,000 БЕЗПРИТУЛЬНИХ ШУКАЮТЬ ЗАХИСТУ.

НЮ ЙОРК. — „Сентрал Реджістрейшен Бюро" записало за один тиждень своєї діяльности 5,000 безпритульних осіб, котрі шукають даху і поживи. Між ними, каже бюро, є богато людей старших, але здорових, котрі в нормальних часах могли би мати роботу. Назагал, кажеться далі у звіті, ті люди виглядають на чесних і порядних.

АРҐЕНТИНА НЕ МАЄ ЧИМ ПЛАТИТИ.

МОНТЕВІДЕО. — Провінція Буенос Айрес в Арґентині здержала всі виплати, бо в касі нема грошей.

БУДУТЬ ГОВОРИТИ ЗА ВОЄННІ ДОВГИ.

ВАШИНҐТОН. — Секретар стейту припоручив американському амбасадорови в Парижі, щоби він подав до відома французького премієра Лявадя, що підчас його побуту у Вашинґтоні буде теж мова про воєнні довги.

КОНВЕНЦІЇ КОШТУЮТЬ ДОРОГО.

НЮ ЙОРК. — Обчислено, що в 1930 р. делеґати на ріжні конвенції, які відбувалися в Ню Йорку, видали приблизно $80,000,000. З тої суми видали делеґати $32,000,000 на ріжні закупна по склепах.

ПОВНО ҐОТІВКИ.

Мимо депресії маємо тепер в обігу величезну суму ґотівки, бо $5,246,000,000. Це дається пояснити тим, що через паніку приватні люди держать при собі який міліярд долярів. Крім того богато є замороженого гроша через замкнення богатьох банків. А й банки держать тепер більшу скількість ґотівки, бо люди більше вибирають.

АРЕШТУВАННЯ В ТОРОНТІ.

З Торонта доносять, що нічю переведено там ревізію в помешканню Матвія Поповича, що є одним з комуністичних провідників серед Українців у Канаді. Свого часу він був редактором „Укр. Робітничих Вістей". Поліція забрала багато комуністичної літератури та арештувала його.

ГОСТРА ЗИМА В БРАЗИЛІЇ.

Цьогорічна зима дається в знаки всім, не тільки Паранцям, мешканцям полудневих штатів, але і в Сан Павльо мороз наробив богато шкоди. В Порто Алеґре мороз дійшов до 5° нижче зера. В Палмас упав сніг, а також у Парані на дорозі, що веде з Куритибц до Антоніни (Ґраціоза), впав сніг на кільометрі 21. Сильний мороз був у неділю, 9 серпня. В Парані нотовано тоді 5° нижче зера.

ЩО ДІЄТЬСЯ В РЮ ДЕ ЖАНЕЙРО.

Недавно тамошня поліція занотувала сумні випадки. Власник одного цирку купив собі 3-літню дитину від вбогої матері за невелику суму. Мати продала дитину, щоби могла чим жити. А власник цирку дитину держав у клітці разом з малпами, бив її, катував, їсти не давав, поволи вигинав руки і ноги, щоб дитина була здібна скакати — заробляти на цирк.

Інший випадок був такий, що до поліційного жовніра приступив чоловік, і просив, щоб він відвів його на поліцію, а там перед комісарем він відкриє одну справу. На поліції сказав цей чоловік, щоб його арештували; він у вязниці буде робити все, що скажуть, навіть хай його бють, щоби тільки дали їсти, бо він від 4 днів в устах нічого не мав.

БРАЗИЛІЯ ВІДПЛАЧУЄТЬСЯ.

Цього року уряд в Арґентині посумнів. Ще ніколи Бразилія не спровадила так мало пшениці з Арґентини як у біжучому році. І Бразилія може сказати: ще ніколи так мало герви (чаю) Бразилія не висилала Арґентині, як цього року. Так взаїмно карають себе дві републики Полудневої Америки.

МОРСЬКІ ЦИГАНИ.

Біля Филипинських островів жие племя, яке загально називають „морськими циганами". Ці цигани не лише родяться в човнах, але й у човнах стало перебувають і в човнах умирають та похороняють себе. Коли виходять на сушу, дістають завороту голови. Головним їм заняттям — розбишацтво. Човнами по 8 душ допливають до острова Яви. З вигляду подібні до людей кавкаської раси. Звідки це племя взялося, покищо ще не провірено.

СТРАЙК ПОШИРЮЄТЬСЯ.

В Лоренс, Масс., замкнено цілковито 6 великих фабрик, бо застрайкували 23,000 робітників проти 10% зменшення платень.

ВОЛІВ ДІСТАТИСЯ ДО ТЮРМИ, НІЖ ГОЛОДУВАТИ НА ВОЛІ.

Вінніпеґський безробітний Петро Семенців не міг дістати роботи, ні міської допомоги, тому постановив дістатися до вязниці, щоби не журитися про мешкання і харч. Він кинув каменем у вікно місцевого театру, збив його і сам віддався в руки поліції. Його засуджено на три місяці тюрми. — Цей факт кидає яскраве світло на відносини безробітних у Канаді.

ЗВІРЯЧІ ЖОЛУДКИ НА МАЛОКРОВНІСТЬ.

Досі лікувалося гостру анемію (малокровність) у той спосіб, що поручалося недокровним їсти багато печінки. Недавно лікарі переконалися, що таку лікуючу силу, як печінка, мають і звірячі жолудки, свіжі й сушені. Найліпше варити жолудок у молоці і давати хорим їсти. Цей лік на малокровність є, по твердженню лікарів, дуже успішним і майже нема випадку, щоби вилікувана ним людина захворіла знову на малокровність.

ПОСТРІЛИЛА МУЖА Й ОТРУЇЛАСЯ.

Нервово хвора 47-літня Розалія Вилїск з Гей Лейкс, Алберта, підозрівала, що її муж хотів отруїти її затроєними яблоками й тому постановила пімститися на ньому. В неділю вечером, як він ніс молоко для безрог з хати до хліва, вона вистрілила до нього з рушниці й тяжко поранила. Відтак приготовила собі отрую з йодини, вибігла під стіжок сіна, що знаходиться на фармі, й там отруїлася. Повідомлена поліція забрала тяжко пораненого Виліска до шпиталю. Його дружину знайдено мертвою.

Виліски прибули до Канади 25 літ тому з середущої Европи, правдоподібно з бувшої Австрії. Мали три кводри землі й шіснацятеро дітей, з яких найстарші вже давно покинули дім. Є надія на виздоровлення Виліска.

ДЛЯ ДЕПОРТАЦІЇ МУСИТЬ БУТИ ПІДСТАВА.

Багато робітників у Канаді через брак роботи знайшлися в дуже критичних відносинах і добровільно голосяться до відповідних урядових чинників, щоби їх депортувати до країн, звідкіля вони прийшли. В самій провінції Саскачеван зголосилося до депортації поверх 150 робітників.

Саскачеванський комісар Вестґейт звернувся в справі депортації до домініяльного міністерства іміґрації й звідтіля одержав відповідь, що міністерство не може депортувати тих робітників, яких справи не підпадають під депортаційний закон. Мимо того, що деякі робітники знайшлися без праці і без засобів до життя, навіть на їхне найсильніше бажання не можна їх депортувати, як вони не провинилися нічим проти депортаційних правил. Депортація даної особи не залежить від її волі.

15-ЛІТНЯ ЗЛОЧИННИЦЯ.

У Берні моравськім арештувала поліція 15-літню ученицю, що поповнила злочини вимушення. Молода злочинниця післала 15 особам листи з погрозами, жадаючи від них грошей. В противнім випадку мало спіткати ті особи велике нещастя. Поліція арештувала її в тій хвилі, коли вона відбирала з почти листи. Вона заявила, що робила це на те, щоби забезпечити свої студії. Стверджено, що родичі злочинниці дуже вбогі.

ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЄКТРИКИ ГРОМОВИЦЬ.

Те, що було колись мрією, стає дійсністю. Фізичний інститут берлінського університету почав на Монте Дженерозо практичні проби й добув досі з громовиць напруження в силі більше ніж двох міліонів вольт. Проби продовжуються й є надія, що осягнеться напруження, які перевищать все, що досі технічно осягнено. При їхній помочі сподіваються здобути для науки такі сили, що зможуть розторощити атоми.

З РУМУНСЬКИХ КУРІОЗІВ.

Читаємо у черновецькому „Часі": Два пани на одні штани, хто раньше встав, той їх убрав — або два інспектори на однім кріслі. Так мається справа із шкільним інспекторами Саґляном і Іліюцом. Бувшого інспектора Іліюца іменовано інспектором черновецького повіту. Інспектор Саґляну передав був уже службу. Та згодом роздумав собі справу пан Саґляну й одного дня засів інспекторське крісло. Коли прийшов Іліюц до уряду, застав там уже Саґляна. Але лихо хотіло, що інспектор Саґляну поїхав до Сторожинця на конференцію. А коли вернув, застав уже на інспекторському кріслі пана Іліюца. Тоді вже не оставалося нічого, як погодитися з цим фактом.

СТУДЕНТИ УДЕРЖУВАЛИСЯ ЗЛОДІЙСТВОМ.

Перед кількома тижнями зголосила в Клюжі (Румунія) одна вдова поліції, що невідомі злодії вкрали з її помешкання ріжних річей вартости 30 тисяч левів. Поліція пошукувала за справниками, одначе без найменшого успіху. Перед кількома днями перевела поліція на анонімний донос трус у трох студентів, у яких знайдено деякі вкрадені річи. Студенти, два правники й один богослов, признались, що вони не мали з чого жити й були приневолені красти. Усіх трох арештували.

ЩО ЦЕ ТАКЕ БОЛЬШЕВИЦЬКА ПЯТИРІЧКА.

На останнім засіданню міжнародного соціяльно-економічного конґресу в Амстердамі критикував д-р Людвік реферат совітського делеґата, Оболенського-Осівського, на тему пятирічки. Німець Людвік сказав, що совітський пятирічний плян складається з 10 процентів ентузіязму, 10 процентів пропаґанди, 10 процентів неможливих до переведення проєктів, а решта з подібних ненадійних річей. Оболенський обидився, одначе мусів признати, що пятирічка бореться з трудношами і що умовини життя робітників у совітськім союзі гірші ніж у західній Европі.

У НІМЕЧЧИНІ ВПРОВАДЖЕНО ДИКТАТУРУ

УРЯД БРІНІНҐА ПОДАВСЯ ДО ДИМІСІЇ. НОВИЙ УРЯД БУДЕ ПОЗАПАРТІЙНИЙ.

БЕРЛІН (Німеччина). — Оголошено декрет президента Гінденбурґа, яким фактично впроваджується диктатуру уряду. Тимчасово завішено всі конституційні ґарантії в публичному й приватному життю громадян Німеччини. Встановлюється сувора цензура на друки, приватні листи, фільми й т. п. Поліції дозволено переводити ревізії в помешканнях ріжних орґанізацій та в приватних домах. Впершу чергу плянується ревізії в комуністичних орґанізаціях та в помешканнях комуністів. Таксамо репресіям підпадають й крайні націоналісти.

Президент приняв димісію всього уряду Брінінґа й доручив йому сформувати новий уряд. Це зроблено тому, щоби Брінінґ мав вільну руку при утворенню уряду з осіб, які він уважатиме здібними перевести в життя його політично-економічну програму. Отже нові міністри будуть вибрані по персональному принципі, без огляду на їх партійність. Коли парлямент, що цими днями скликається, не одобрить програми Брінінґа, то він знову піде на вакації, а Брінінґ провадитиме свою програму на підставі 48 артикулу конституції.

Разом з тим уряд асиґнував 260 міліонів марок містам для допомоги безробітним. Таке велике асиґновання державних коштів на цю ціль явилося цілком несподіваним. Воно свідчить, що уряд радикально береться до боротьби з крізою.

ПЕРЕДВИБОРЧА КАМПАНІЯ РОЗПОЧАЛАСЯ.

ЛОНДОН (Англія). — Премієр міністер Мек Донелд розпочав передвиборчу кампанію оголошенням великого передвиборчого маніфесту до населення Анґлії. В свому маніфесті він закликає виборців числитися з тим, що тепер увесь світ, а з ним і Анґлія, переживає надзвичайно тяжкий і критичний час. Виборці мусять стояти на тому, що нація й держава понад партії, а тому Мек Донелд закликає їх голосувати за національне правительство.

Зокрема премієр-міністер звертається до членів Партії Праці, щоб вони інтерес держави також поставили понад свої партійні справи й піддержали національний уряд. Консервативсти в передвиборчому маніфесті виступають різко проти соціялістів з Партії Праці. Ліберали цілковито розбиті й будуть іти до виборів трома ґрупами.

ФОРМУЮТЬ НОВУ ДЕРЖАВУ.

ШАНҐГАЙ (Китай). — Ріжні князі внутрішньої Монґолії почали орґанізувати незалежну державу з Монґолії й Манджурії. Ґубернатор Манджурії, Ченґ Сю Ліанґ, каже, що їх підтримує Японія. Сам ґубернатор очевидно не збирається скоро вертатися з Пекіна до столиці Манджурії, Мукдену, бо вже забрав з Мукдену свої приватні річи.

Протияпонські настрої все більше скріплюються в Китаю й місцями Японці поставлені в загрожене становище. Антияпонські орґанізації отверто ведуть підбурюючу проти Японців аґітацію й уряджують протияпонські демонстрації.

Між представниками уряду Кай Шека та революційного кантонського уряду прийшло до порозуміння. Обидві сторони пішли на взаємні уступки „з огляду на тяжку крізу, що переживає тепер Китай". Вони мають на меті обєднання Китаю для боротьби з Японією.

НЕ ЗАБУВ ЗА БІДНИХ.

ГЛЕЗҐОВ (Анґлія). — Сер Томас Липтон, відомий світовий спортсмен, майже все своє майно залишив на добродійні цілі та для бідняків міста Глезґов. Золотий пуґар, який подарувало йому населення Ню Йорку минулого року, коли він програв яхтові перегони, Липтон записав нюйорському яхтовому клюбови.

Все його майно оцінюють на поверх 1 міліон фунтів стерлінґів. Сер Липтон був неодружений і не мав ближчих кревних. Та проте вже знайшовся якийсь кревняк в Америці, що заявив свої права до майна Липтона.

ВІДБИРАЮТЬ ЗЕМЛЮ Й ФАБРИКИ.

МАДРИД (Еспанія). — Установчі збори ухвалили в конституції постанову, яка оголошує експропріяцію земель та фабрик від приватних осіб у користь держави. За переняте державою майно бувшим його власникам держава має виплатити певну винагороду.

МОРҐАН У ПАРИЖІ.

ПАРИЖ (Франція). — Наради між Лявалем та анґлійським міністром справ закордонних, маркізом Редінґом, тревають далі. Цим нарадам надають величезне значіння, бо їх вислід буде представлений президентови Гуверови.

До Парижа приїхав американський банкир Морґан. Хоч Морґан каже, що він має тут приватний бизнес, то ніхто не сумнівається, що його приїзд звязаний з нарадами Лявалля й Редінґа.

„SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА:	
Three cents a copy.		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	0 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates:		В Джерзи Сити і Заграницею:	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$2.75

За оголошення редакція не відповідає.

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Тел. „Свободи": Montgomery 5—0498. Тел. У. Н. С.: Montgomery 5—1838.

Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

ВІДХОДЯТЬ ТІ, КОТРИХ ПОТРІБНО

Американський журналіст Зелдес, відомий зі свого гострого, але назагал правдивого слова про ріжні краї й народи повоєнних часів, згадуючи в своїй книжці „Не можна цього друкувати" про відносини в Мексику, присвячує дуже теплу згадку помершому на днях сенаторови Двайтови Морови. Він каже, що це була перша людина, яка дійсно чесно старалася довести до правдивого зближення між Злученими Державами і Мексиком, не інтригувала в Мексику і не робила на шкоду цього краю, як це практиковано в американсько-мексиканській амбасаді до приходу Мора до Мексика.

Смерть Мора позбавила Америку індивідуальности, на яку були звернені очі всіх тих що шукали відповідного кандидата до Білого Дому. Вже з самого початку політичної карієри Мора почали його порівнувати з Лінкольном, бо він завжди ставив при розвязуванню ріжних політичних проблем чесність на першім місці. І тому його політичні промови були нераз цілком незрозумілими для практичних політиків, які вважали чесність у поступованню Мора смішним, а політично шкідливим обявом. Здивувалися доперва тоді, коли Моро потягнув за собою величезну скількість голосів, якої не надіялися його найбільші прихильники.

Моро був дійсно виїмковим явищем серед теперішніх американських політиків. Він не вмів і не хотів крутити й поступати так, щоби задоволити як найбільше людей і мати як найменше опонентів, але зі шкодою для правди, яку визнавав. Тому він виступив проти гіпокризії, яка криється під плащем прогибіції.

Кандидуючи на сенатора, він не обіцював золотих гір, як це буває у звичаю того роду кандидатів. А ставши сенатором, не крився з тим, що він так дуже розчарувався щодо вартости тих людей, котрі засідають у сенаті. Бо він хотів бачити сенат достойною інституцією, яка гуртувала би біля себе найвизначніших людей цього краю, котрих уся енергія була би зужита не на промови й ефекти, обраховані на виборців, але на конструктивну працю.

Задля тих прикмет і тих ідеальних почувань Мора так його високо цінили в Америці й поза нею. А коли взяти під увагу його практичне обзнакомлення з господарськими і політичними проблемами краю, то не диво, що раз-у-раз підносилися голоси, що таких людей, як Моро, треба мати у Білім Домі, особливо в таких важких часах, які тепер переживаємо.

І. Стобар.

МОСКВА МОСКВОЮ...

(3)

(Докінчення)

До тогож самого змагають і большевики в наші дні. Підпорядкувавши собі всі ділянки життя і заволодівши пресою, вони проголосили всі імперіялістичні змагання Москалів за акт „служення світовій революції", московську цивілізацію за єдино відповідну пролетарському ідеалові. Всіж намагання Українців здійснити себе національно — за реакційність, шовінізм, назадництво. „Національні форми" толеровано лише настільки, наскільки вони підпомагають дурити легковірних „інородцев" і милити очі чужинцям. При тім найменше дбається про піднесення культурного рівня Українців: „похвальби ліквідувати неписьменність у найбільшій мірі не оправдуються на Україні" — признається сам Скрипник. Послідовно переводиться плян гальмування розвитку української культури. Замісць числа 55,000 студентів сплянованого радянськими установами, Москва допускає лише 35,000. На 800 аспірантів Україна має право дати тільки 68, число до смішного мале, що не стоїть у жадній пропорції з кількістю населення України ні з її потребами, ні з тими коштами, що їх вона дає до союзної скарбниці.

Царі хотіли колись всіх зрівняти в неуцтві і безправстві, а Совіти нині зрівняли всіх у у злиднях і також безправстві, щоби потім легче панувати над людським порохом. Тому старалися вони все узалежити від одного осередку. Централізм є душею московської деспотії, він є у психіці московського народа, отарній своїм характером. Свободолюбні й індивідуалісти, Українці завжди дуже терпіли від цього. За те і згнили в московських тюрмах Полуботок і останній кошовий Січі Запорожської Кальнишевський. Коли в 1767 р. зібралась „Комісія для Состава Уложенія" і українські делегати заявились за приверненння вольностей, що на них „Богдан Хмельницький приступив під державу всеросійську", ґр. Румянцев нарядив суд над ними і 33 виборців од Ніжинщини казав засудити на смерть. В економічному житті Москва і Петербург були фінансовими центрами; які поволі відібрали цілу торговлю з рук Українців і тим способом зліквідовано як суспільний стан ще таке сильне в 17. століттю наше міщанство. Аж до самої революції українська кооперація мусіла змагатися проти централізму Москви.

Ледви Українці підчас революції зробили один крок у бік своєї еманципації від захланного централізму, Москалів, як прийшли до влади большевики і знова привернули старе „статус кво". А скорше — перевели ще гіршу нівеляцію. Для того насамперед запроваджено єдину комуністичну партію на цілий Союз. Її погляди, утотожненні з московськими інтересами, мають бути основою при вирішенні найважливіщих для України питань. Головні комісаріяти, військовий, почт і комунікацій, навіть і внутрішніх справ, а головно — державний буджет виключно в руках Москалів. У Москві таки скупчено всі трости й банки, що регулюють і контролюють все економічне життя Союза. Навіть цукроварний трост, який порядкує майже виключно продукцію України, має свій осідок у Москві. Українським большевикам лишається лише окрущини совітської влади і вони можуть лише скиглити, що буджет України, накинений їм згори, не дорівнює навіть буджетові московської міської Ради, хоч Україна багатша від Франції (Петровський). Навіть у ділянці науки й мистецтва Москва мусить мати монополь, а тому її установи „всесоюзні" і на них ідуть кошти, постачувані Україною.

Царі-деспоти, дошкуляючи Україні найбільш у царині духовій, не поминали й наших багацтв, використовуючи їх для себе і свого народа. Для того відібрано козацькі й монастирські землі. А що тих вільних земель було аж подостатком, то щоб ослабити непевний український елемент, на них садовили кольоністів, стягаючи їх з Польщі, Балкану, Німеччини. Українські природні багацтва вжито для розвитку московської промисловости й торговлі, утруднюючи разом з тим упромисловлення України. І не дурно ткацькі фабрики майже виключно розвинулися на Московщині, тоді як на Україні могла розростися лише важка промисловість. Ще в половині 19. століття український промисл становив 22 відсотки загальноімперського. Але перед революцією він знизився до 20 відсотків. Втративши своє міщанство, Україна не могла виробити і свого робітництва, а тому стала „селянською" нацією, постачальницею сирівців. Системами тарифів ті сирівці спрямовувано цілком штучно до балтійських портів на шкоду чорноморським, які всі разом не мали того обороту, що одна порядна західньо-европейська пристань. Залізниці були так проектовані, що вони насамперед обслуговували московські центри. Наше збіжа, цукор, чавун ішли за безцін у Московщину, яка у великій скількости вивозила їх за кордон, наживаючи на тім грубі гроші. А наші люди, сидячи на великих багацтвах, часом пухли з голоду.

Большевики, вже в силу їх матеріялістичного світогляду, поклали головну вагу на матеріяльні блага. Націоналізація всього майна дозволяє їм висмоктувати всі соки з України. Великі земельні маєтки забрано під радгоспи, кермовані з Москви, а українське селянство визискують систематично. Наших хліборобів висилають поза межі України, на Сибір, на Соловки, а їх землі роздають зайдам, які ніколи на землі не працювали. Хліборобські вироби забирають майже задурно, в кождім разі за ціну, яка не відповідає витраченій праці. Забирають з метою роздубути чужу валюту, потрібну для пропаґанди і упромисловлення Московщини. Бож переведенння пятилітки має ще більше обнизити відносну вагу українського промислу. Коли основний капітал російської промисловости збільшується на 600 відсотків, а сибірської на 720 відсотків, то української лише на 280 відсотків. А тимчасом ціла пятилітка переводиться українським коштом, бо 77 відсотків твердого вугіля, цього джерела енерґії, вивозиться із Донбасу — „советской качеґаркі". Нові залізниці мають іти так, щоб якнайлекше і якнайскорше перекидати українські сирівці (вугіль, руду) до Москви і інших промислових російських центрів. Легкого промислу як не було, так і не буде, бо розбудова його йде в „історичних центрах". І наш нарід, за пляном большевиків, має зостатися селянським, а Україна аграрною кольонією. Загальносоюзні банки, як і загальноімперські — в Москві й цілою господаркою кермують ізвідти. Все це змагає до того, про що натякнув Косіор, кажучи: „Ми тепер увійшли в період соціялістичного будівництва, що дехто вже зазначає, нібито тепер треба такої централізації політичного господарства, яка ставить питання, коли не про ліквідацію національних республік, то в кожному разі про корінний перегляд відносин цих республик з Союзом".

Якінебудь пояснення до цих слів зайві. Перспективи, що їх вони відкривають для України, ясні. Політика і змагання московських царів і большевиків ті самі: їх метою є зїсти і перетравити Україну в московськім череві. Прикривані імперською ідеєю, славянофільством чи комунізмом, вони подиктовані виключно зажерливістю, апетитом хижака. Росія — царська чи совітська, реакційна чи революційна, демократична чи федералістична — для України завжди буде хижаком, з яким доведеться зводити бій на життя й на смерть. Лише наша перемога вирве їй трійливе жало.

О. С.

„АВТОНОМІЯ ГАЛИЧИНИ"

Політика Польщі супроти „меншостей", особливо супроти Українців — знов на роздорожу. Сойму нема, нема інтерпеляцій, нема відповідей міністрів. Ніхто не знає, що вони думають робити...

Правда, деякі потягнення зроблено: вийшов указ про „зрівнанння в правах" політичних вязнів з кримінальними; запроектовано зміцнити поліційно границю чеськословацьку і — запроваджено полеві суди в цілій державі. Але ці міри чисто поліційно-оборонного характеру, а не політичного. Які міри задумує уряд підприняти в области політики?

Ніхто про це нічого не знає. Тимчасом — як то все буває, де роля громадської думки зведена до мінімума, вулиця є жертвою сплетень і чуток. Говорять про коаліційний кабінет (санація разом з ендецією), що вже офіційно здементовано з боку ендеції. Говорять навіть про уступлення з політичного життя маршалка Пілсудського, а нарешті — і то уперто і давно — про запровадження автономії Галичини. Дотого поважно, що навіть ендецька преса бє алярм, що, мовляв, уряд підтримує українську іриденту. Називають навіть майбутнього воєводу галицького, під яким мають бути стягнені в одно три дотеперішні воєвідства — львівське, станиславівське і тернопільське. Кандидатом є бувший воєвода шлеський, Ґражанський. Отже, що є на річи?

Треба мати на увазі, що політика національна Польщі стоїть під впливом двох чинників: Ліґи Націй і польської внутрішної рації стану. З тих обох точок погляду галицька „автономія" не є виключена, але яка? Тут і є заковика. З огляду на клопоти в Лізі Націй (в звязку зі скаргами Українців) — Польща хотіла би — нічого в суті річи не змінюючи, — зробити щось, щоб виглядало на поважну зміну в напрямку задоволення бажань меншостей. З другої сторони — внутрішня рація стану вимагає тепер від уряду драстичних „шпаранцій", щоби якотако зрівноважити буджет, що розрісся понад економічні спроможности всіх кляс людности. От з тих причин — і хотіли би деякі впливові чинники в санації (називають передусім волинського воєводу і бувшого міністра внутрішніх справ — Юзефського) — стягнути в одно три галицькі воєвідства і зробити з них одно — галицьке, малопольське, львівське чи червенське, менше з тим, або затіснити компетенції двох з ним, піддавши їх під накази львівського воєводи, якого компетенції були би розширені.

Вигоди з такої міри булиб такі: **поперше,** осяглося би певний політичний сукцес в очах заграниці, яка не дуже розбирається в деталях адміністраційного устрою Польщі, а якій можна би було представити цілу справу власне як надання автономії галицьким Українцям (щось в мініятурі як УССР в Росії). Подруге, осягнулось би великі ощадности через ліквідацію (або скорочення) многих урядів (а що Польща готова на тім ґрунті поробити дуже драстичні потягнення, свідчить свіже знесення цілого ряду потягів в Галичині і в цілій державі). **Потрете** — через таку „автономію" — адміністративні права львівського воєводи сильно би розширилися, влада була би більше зцентралізована, а крім того — Галичина була би тісніше звязана з центром, з Варшавою, з міністерством внутрішніх справ, де — як ґазети пишуть — віцеміністром має зістати бувший командант берестейської тюрми, Костек Бернацький. Така реформа диктувалася би тими самими мотивами, що й подібна реформа в бувшій царській Росії, яка теж всі губернії „Царства Польського" получила в руках одного варшавського ґенерал-ґубернатора: Щоби зєднати їх під одною рукою, звязати з центром і — щоби зєднати їх під одною („автономну") провінцію, на яку не розширюваласяб компетенція загальнодержавної влади чи парляменту, провінцію на винятковім становищу.

Ось як виглядають ці проекти галицької „автономії" та мотиви, які склонюють деякі круги санації до такої „автономії" стреміти. Велике питання, чи ці проекти здійсняться. Але сплетня несе своє, і обовязком нашим є здати собі справу — з яких мотивів ці проекти виринули і куди вони прямують... На зміну — як з цього видно—політики держави в справі „меншостей" не заноситься.

А. Кащенко.

З ДНІПРА НА ДУНАЙ

Оповідання для юнацтва з часів скасування Запорожської Січі.

(4)

На тім герці справді було на що подивитись, бо тут козаки навчалися битись на шаблях, колоти ворога списами, стріляти з рушниць сидячи на коні, перестрибувати рівчаки та баркани й виробляти конем ще багато всяких витівок.

Так Запорожці набували хисту собі й своїм коням.

Василів брат Гнат теж мало не що дня гарцював за січовими окопами разом з іншими молодиками, на велику заздрість Василеви.

Той герць так захопив Василя, що однієї ночі він утік з Січі, знайшов у степу військовий косяк і, скочивши охляп на одного коня, почав ганяти його, виробляючи тимчасом на його спині всі ті штуки, які бачив на герці. Він ставав на неосідланого коня ногами, лягав на нього черевом і лазив коневи навкруг шиї, держачись мов репях за його гриву.

Добрий кінь довго слухав хлопця, але врешті ці іграшки йому обридли й він скинув хлопця на землю.

Василь побився так, що декий час мусів навіть одлежатися на траві, слухаючи чмелів, але врешті підвівся на ноги й почвалав до Січі, заспокоюючи себе тим, що кінь був не осідланий і не занузданий і що тільки через те й сталадя така пригода.

Одного ранку, на початку літа 1775 року, Василь прокинувся від незвичайного гомону в курині. Козаки похапцем одягалися й виходили на майдан.

З просоння Василь не розібрав, про що в Запорожців була розмова, а тільки скрізь чути було вигуки:

— Москалі за брамою! Гармати жерлами на Січ!

Зрозумівши, що скоїлося щось непевне, Василь скочив з лави й, відтягши в штанцях очкура, прожогом побіг слідом за козаками.

Ввесь майдан кишів уже Запорожцями, мов мурашник. Усі бігли на окопи — побіг туди й Василь.

Зразу, коли хлопець виліз на стіну, йому здалося, що в степу випав великий сніг, але, роздивившись добре, він побачив, що степ був білий від наметів великого війська. Ті намети стояли довгими щільними лавами, обгортаючи Січ півколом і простягаючись аж геть на гору.

Попереду того білого поля чорніли своїми роззявленими жерлами гармати, а що ближче до Січі, мов сарана, вкрило степ московське військо, піше й комонне, виблискуючи на промінні ранкового сонця залізними багнетами та списами.

Василь ніколи не гадав, щоб можна було зібрати докупи так багато війська. Того війська було в десятеро більше ніж Запорожців, навіть під той час, коли вони торік верталися з турецького походу.

Що робилося далі, Василь не розумів. Він бачив тільки, що якісь ґенерали в блискучих убраннях приходили з московського табору на Січ, а після того кошовий пішов з Січі до білих наметів, і як тільки він зник з очей козаків, московське військо враз підсунулося під самі січові окопи, увійшло в Шамбаш і доступилося навіть до ковша, де стояли запорожські байдаки.

— Зрада! Зрада! — почали гукати Запорожці й побігли з окопів по курінях.

У Січі збилася страшенна метушня. Козаки узброювалися й знову вибігали на окопи, на майданіж був такий галас від гомону й лайки, що розібрати нічого не можна було.

Скоро кошовий повернувся до Січі й щось промовляв до козаків, але галас на майдані ще збільшився й нарешті там счинилася бійка. Два натовпи козаків наступали один на одного, а тимчасом третій притяг на плечах велику колоду й почав вибивати нею ковану браму пушкарні*).

Василь чув, як гупала колода й брязчала залізна брама... бачив, як метушилися біля пушкарні козаки, й щоб краще роздивитись, що там робиться та здибатися з братами, хлопець побіг на майдан, але там його відразу звалили з ніг і трохи не затоптали, так, що хлопець ледви вратувався й, вибігши мерщій на башту, почав дивитися відтіля.

З окопів вчувалися вигуки:

— Не віддамо неньки Січі! Ляжемо трупом!

А біля пушкарні вже брязчали шаблі й блищали гострі чингали: там лилася братня кров Запорожців.

Через якийсь час гупання колоди увірвалося й залізна брама пушкарні зі стогоном упала на землю. Потишився й брязкіт зброї, й хлопець побачив, що невеликий натовп січової старшини почав тікати до паланки, а переможці-козаки почали викочувати з пушкарні гармати та виносити всяку зброю.

Галас на майдані всеж таки не вщухав і серед загального гомону тепер вчувалися вигуки:

— К бісам зрадників! Андрія Ляха кошовим!

— Порохню!... Порохню!... —

— Калниболоцький нехай веде нас! Усі ляжемо за волю та неньку Січ!

Аж ось, трохи згодом, відразу всі потишилися, й Василь побачив, що серед майдану стоїть пан-отець з хрестом і про щось умовляє козаків, а коли він скінчив свою промову, козаки почали розходитися з майдану по курінях.

Тепер Василь без перешкоди добіг до пушкарні й зазирнув туди: неглибокий льох був повний усякої зброї та кухов з порохом та кулями. Недалеко від пушкарні стояв другий льох: військова скарбниця, але туди Василеви не довелося зазирнути, бо брама скарбниці була ціла й біля неї стояв вартовий.

Одшукавши нарешті Гната, Василь почав його розпитувати, що воно коїться на Січі.

— Ґенерал Текелій прийшов з військом, щоб зруйнувати Січ... — одповів йому Гнат похапцем, кудись поспішаючись. — Козаки хотіли оборонятись, та пан-отець умовив скоритись!

— Нащож Січ руйнувати?

— Нема часу з тобою базікати! — Он полковник мій аж оселедець свій скубе, так побивається. Ридає там, як мала дитина!

Гнат побіг до паланки, а Василь пішов шукати брата Петра.

(Дальше буде).

*) Пушкарнею звався великий льох, у якому переховувалося всяка зброя й гармати запорожського війська.

НЕ ЗАБУВАЙТЕ ЗА СИРОТИНЕЦЬ-ЗАХИСТ У. Н. СОЮЗА.

МІТІНҐИ ВІДДІЛІВ У.Н.СОЮЗА

БОФАЛО, Н. Й. Подається до відома членам Тов. м. Івана Франка, від. 299, що місячні збори відбудуться в неділю, 11-го жовтня, в годині 4-тій пополудни, під ч. 448 Елк ул., в Народній Гали. Обовязком є усім хчленів явитись на означений час. Довгуючі члени мають вирівнати свої залеглости, бо щоб не нарікали, коли будуть суспендовані. — Павло Сторожук, предс., І. Сидорович, фін. секр.; П. Судин, кас.

ЛІНДЕН, Н. ДЖ. Отсим подається до відома, що збори Тов. ім. Івана Франка, від. 306, відбудуться в суботу, 10 жовтня, в годині 7.30 ввечір, у власній гали при Розел і Тенри ул. Обовязком є кождого члена на сі збори явитись, бо Тов. має важні справи до полагодження. Не явившийся член на сі збори буде караний 1 дол., а урядник 2 дол. Довгуючим членам пригадується, щоби вирівнали свої залеглости, бо інакше будуть суспендовані після статута У. Н. Союза. — Теодор Федунняк, гол.; Андрій Андріяців, кас., В. Мосора, секр.

НЮ ЙОРК, Н. Й. Українське Запомогове Тов. Дністер, від. 361, повідомляє своїх місцевих і позамісцевих членів, що збори відбудуться в суботу, 10 жовтня, точно в годині 8 ввечір, в У. Н. Домі, 217-219 Іст 6-та вул. Кождий член має обовязково бути на тих зборах, бо є важні справи до полагодження. Буде звіт контр. комісії за минувший квартал. Приводіть нових членів і вписуйте дітей до У. Н. Союза. Довгуючі члени мають вирівнати свою належитість, бо в противним разі будуть суспендовані. — Мих. Гуцалюк, предс., Д. Костишин, секр.

ФІЛАДЕЛФІЯ, ПА. Тов. Любов, від. 45, повідомляє своїх членів, що збори відбудуться в неділю, 11 жовтня, та що на тих зборах буде обговорена дуже важна справа, тому, що безробіття і фінансова скрута дається дуже відчувати, треба конче шукати виходу. Отже проситься всіх членів явитися, щоб опісля не нарікали. Члени, котрі мають залеглий довг, мусять конче явитись на мітінґу, інакше будуть суспендовані. — Т. Малик, А. Гарасим, Микола Ю. Сеник.

ФІЛАДЕЛФІЯ, ПА. Повідомляється членів Тов. ім. Князя Данила, від. 356, що місячний мітінґ відбудеться в суботу, 10 жовтня, в годині 7-мій ввечір, в домі Громади, 3322 Н. Лавренс ул. Проситься усіх членів прибути на сей мітінґ, бо є богато справ до полагодження. Довгуючих членів взивається прибути на мітінґ і вирівнати свої залеглости, бо в противні разі щоб не нарікали на уряд. — М. Долиний, пр.; Г. Лесик, кас.; Ол. Діорка, секр.

З УКРАЇНСЬКОГО ЖИТТЯ В АМЕРИЦІ

СИРАКЮЗ, Н. Й.

Свято Героїв.

„Організація Державного Відродження України", ОДВУ, від. ч. 9., влаштувала дня 26. вересня с. р. святочну вечеру в пошану полягших героїв УВО, котрі загинули в боротьбі з ворогами за українську державу. Святочна вечера відбулася в домі українського тов. „Січ", від. 282 У. Н. С.

На вечеру зійшлися члени й симпатики ОДВУ, котрі ніколи не жалують часу ані гроша для народньої справи. Стіни залі були прикрашені фотографіями полягших героїв: Ю. Головінського, О. Бесарабової й Г. Пісецького. Рамці були удекоровані чорними і червоними кокардками. Внизу під фотографіями був напис: „Борці за Волю", а по боках українські національні прапорці й два американські.

Святочну вечеру розпочав голова організації ОДВУ відповідними словами.

При участи о. Е. Сидоряка відмовлено молитву. Потім один з членів покликав присутних встати з місць для пошани полягших героїв і віддати їм поклін.

По вечері забрав слово М. Клюсик, що говорив про боротьбу за наше визволення. Виголосив промову Г. Туркевич і інші. Отець Е. Сидоряк сказав дуже зворушаючі слова, що вогнем впивалися в серця й душі присутних. В кінці промови о. Е. Сидоряк закликав присутних до жертвенности.

Жертву зложили: о. Е. Сидоряк $5; пані А. Костів $2; Т. Велич $1.50; по $1: М. Клюсик, М. Даньків, Л. Залеський, А. Яворський, І. Кіщак, Г. Туркевич, І. Староушний, Д. Орнич, В. Корняк, І. Лущак, пані А. Фішер, пані К. Велич, дяковчитель Медвідь, М. Дзедзюх, І. Лесюк; по 50 ц.: І. Пазолок, Н. Бутницький, С. Кашубінський, В. Осухівський, О. Шкляренко, М. Дембіцький, О. Лесюк, І. Полянський, пані Т. Залеська, пані М. Шляренко. — Разом зібрано $28.55.

По тім відспівано український національний гимн „Ще не вмерла Україна". Голова від. 9 ОДВУ закликав присутних явитися на 27. вересня, в неділю, на панахиду, котра відправиться за полягших героїв.

Дня 27. вересня с. р. о. Е. Сидоряк відправив панахиду за полягших героїв, а зокрема за пок. Ю. Головінського, О. Бесарабову, Г. Пісецького й інших. По панахиді о. Е. Сидоряк виголосив гарну проповідь про полягших героїв.

При цім годиться сказати, що до першого свята героїв ОДВУ не мала змоги краще приготовитися, але в будучности сподіваємося, що зрівнаємося з іншими відділами ОДВУ. Лише мусимо більше заниматися загально-визвольними справами й то загально-українськими, а не власними амбіціями.

Управа ОДВУ, ч. 9.

МІТІНҐИ ВІДДІЛІВ У. Н. СОЮЗА

СКРЕНТОН, ПА. Тов. Надзбруча, від. 280, повідомляє своїх членів, що місячні збори відбудуться в неділю, 11 жовтня, в годині 3-тій попол., під ч. 618 Вест Лакавана Еве. Проситься всіх членів прибути і вирівнати свої належитости. Хто не заплатить буде суспендований. — Г. Заполтовий, голова.

ЧЕСТЕР, ПА. Бр. Сош. св. Духа, від. 237, повідомляє своїх членів, що місячні збори відбудуться в неділю, 11 жовтня, в годині точно 1-ій пополудни, в У. Н. Домі, 4-та і Ворд ул. Напоминається членів прибути на збори. Члени, котрі не вирівнають своїх вкладок за вересень, будуть суспендовані. — Лука Блаґіцка, предс.; Григорій Забітко, касієр; Іван Стецин, секр.

ВСТУПАЙТЕ ГРОМАДНО В ЧЛЕНИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗА.

ВІСТИ З СІЧОВОГО БАЗАРУ „СУРМА".

103 АВЕНЮ А, НЮ ЙОРК.

Дочекались українські діти Української Години на радію. Як вони бéруть собі до серця тую годину, кождий може пізнати, хто слухає хоть один раз цілої програми. Кождого дня зголошуються діти, що хочуть бути співучи на радію. В склепі зараз робимо пробу. Великі таланти криються в наших „дітях", лиш дати їм нагоду виказатись.

Минувшої неділі, то було 4. жовтня, лиш двоє дітей взято на програму: Славця Тарнопільська, 9 літ, декламувала „Україна я маленька", а Петро Ковальчик, 14 літ, учень нашого славного гармоніста Миколи Говпа, грав на гармонії. На другий день по програмі посипались листи, всі споминають тих дітей і радї щось таке чути. Вершком вдоволення було, коли г. Василь Гаврицків прийшов до склепу і передав долара на „скейтс" для тої дівчинки, що казала на радію: „що як виросту велика, буду браттям помагати, Україну визволяти". Каже: „я в Америці вже 22 роки, а ще слеза від щирости так не капали, як при тих словах тої дівчинки".

На слідуючу неділю, дня 11. жовтня, в годині 8.30 рано, знов буде дитяча програма. Жалуємо тої, хто заспить. Двацять пять тижнів скоро мине, а чи буде знов колись така програма, то питання. Тому не жалуйте труду слухати, як не маєте радія йдіть до своїх знакомих. Стація WLBX є досить слаба (більшої нами ти нема чим), її дістають лише Ню Йорк і яких 20 миль довкола Ню Йорку. Дальших радіо „боєс" перепрашаємо.

Хто був в Сурмі: Йоанна Шалапін з Брукліна, купила купу українських вазонок і висилала мамі в Сейнт Луіс. Добра дочка. Василь Підгайний, секретар парафіяльний з Бетлеєм, Па., купив Буквари для місцевої школи. Іван Тимчук взявся продавати українські книжки, він не вірить в „депресію. Через тиждень тримається мощно і богато книжок продає, найбільше любить книжки видання Червоної Калини. Таких нам більше. Його партнер (імя забув записати) продає лише українські цукорки, в самім Ньюарку продав вже 300 бакcів. Хоче купити авто, бо каже, що за тяжко їх носити від хати до хати. Тарас і Володимир Дусаненко з гори міста Ню Йорку зайшли до Сурми побачити П. Задорецького, бувшого свого учителя. А що гарно по українськи балакали, то запитано, чи вміють писати по українськи; вони зараз попідписувалися на книзі гостей і то дуже гарно. Таксамо С. П. Каня з Мікізрекс, американський Українець, хвалився, що дуже добре читає і пише по українськи, хоч тут роджений. Вчив його дякоучитель Дроздяк. Ану, котрий з професорів вивчить так в Америці роджену дитину, щоб писала книжки по українськи? Д. Медовий, український артист і співак, зайшов до склепу подивитися, що є нового з нот, набавав богато і казав, що разом з Соловійком і Макаренком починають грати українські штуки по американських театрах. Андрій Дубас з Ню Йорку вже не має часу грати в шахи в Сурмі, бо з шваґром Федуном отворили „кофі пат" в дуже руханій місцевости, то мусить „гат доґс" пильнувати. Марія А. Сурма з Ню Йорку купила ноти і обіцяла прийти на радіо співати. Ольга Б. Бомба з Скрентон любила „Українське Село". Мис. В. Курило з Брукліна казала, що читає кождий раз „Вісти з Базару". Просила більше писати про відвідини в старім краю, бо сама недавно відвідувала то їй все ще дуже цікаво читати. Дмитро Семеновин з Ню Йорку має цікавий бізнес. Він в Сентрал Парку на візочку возить цукорки і роґальки. Візочок і товар дає йому „бос"-контрактор, потому від проданого дає йому 15%. Буває, заробить 3 долари, а часами лиш 30 цнт. на день. Я не знав, що і там наші є. Ів. Гуроль, український бизнесмен з Картерет, замовив календарі від Сурми для своїх костумерів. Юліян Павчак з Брукліна дотримав слова своїй донечці Ірині, що на її іменини купить їй цілу „Солодку Історію". Зайшов і купив аж дві.

Братя Гуменюки, ті самі, що то награли Українське Весілля, отворили собі велику фабрику виробу нової мандоліни під назвою „Страдоліні". Ці страдоліни мають звук як мандоліни, але чистіший і приємніший, більше похожий на скрипку (певно тому, що братя Гуменюки робили скрипки через 25 літ). В Сурмі вже є до продажі страдоліни, 35 доларів штука.

Також гарну роботу робить земляк Петро Мартинюк з Брукліна; він взявся виключно ширити між Американцями вироби українських гарні. Недавно почав, а вже можна в Ню Йорку бачити за вікнами українські гарні. Щасть Боже!

Д-р С. Г. Скегар.

MARDI GRAS

(4)

VI.

До цього часу я згадував лише про Еспанців і Французів, котрі відіграли головну історичну ролю в будові міста Ню Орлієнс. Тепер черга на Італійців. Італійці рівнож поселилися в Ню Орлієнс, лише в меншім числі. З їх життя-буття витягаю лиш один один історичний факт.

Зараз по цивільній війні в Злучених Державах почалися масові душогубства в Ню Орлієнс. Поліція відкрила, що в сім місті закорінилось тайне товариство бандитів „Мафія", котрі приїхали сюди з Сицилії і Італії. В короткім часі бандити зросли в дуже велику силу і почали тероризувати всіх мешканців міста. Їх провідником був бандит на імя Радоцо, який в дійсности називався Іспоціто. Душогубства і викупи ставали щоденним явищем. Тодішний шеф поліції, Геннесі, відважився заарештувати Радоца. Товариство „Мафія" принесло шефови 50 тисяч долярів, щоби він випустив провідника бандитів, але він на се не зголився та вислав Радоца до Ню Йорку, а звідси поліція вислала його назад до Італії.

Бандити конечно хотіли усунути Геннесі зі своєї дороги, тому 15 жовтня 1890 банда опришків застрілила його на дорозі коло дому. Посадник міста, Шекспір, скликав поліцію та дав приказ віднайти та заарештувати злочинців. Першого березня 1891 р. відбулася судова розправа, але що товариство „Мафія" повідомило присяглих суддів, що їх чекає смерть, тому лава присяглих увільнила від вини і кари всіх 11 бандитів.

Мешканці Ню Орлієнс лише руки заломали, бо тепер вже було небезпечно вийти на вулицю. Всі боялися шайки бандитів. Аж знайшовся відважний чоловік на імя Паркерсон, який скликав збори до своєї канцелярії, а тут приготовлено програму для скликання публичного масового мітінґу. На масовім мітінґу зібралась велика товпа народу з крісами в руках. Паркерсон кінчив такими словами: „Як вже навіть суд є безсильний, тоді мешканці міста мусять брати право в свої руки, щоби охоронити своє життя".

По скінченню промови ціла товпа народу рушила походом до вязниці, де сиділо 11 бандитів (бо хоча їх суд увільнив, всеж задержав їх під ключем). Плян був, щоби виводити на майдан по одному бандитови, судити і на очах товпи вішати, але бандити кинулися на тих, що увійшли до їх келії. Се розлютило товпу. Вона розправилася з розбишаками в той спосіб, що трох застрілила в келіях, 6 застрілила вже на дворі, а 2 повісила на вулиці на стовпі.

Американський суд нічого не робив собі з сего приводу, бо не міг дістати „ніякого доказу". За те Італія, через свого представника у Вашинґтоні, маркіза Рудіні, запротестувала проти „расової війни". Державний секретар Блейн зажадав пояснення від говерн. Нікольса, а Нікольс відповів, що ніякої расової війни в Ню Орлієнс нема, а була лише відплата бандитам за душогубство.

Італія сим не вдоволилась і відкликала свого репрезентанта з Вашинґтону, а Злучені Держави відкликали свого з Риму. За сим пішла гостра переписка обох держав, аж у квітни 1982 р. прийшло до згоди: Злучені Держави Америки заплатили Італії за 11 людей 125 тисяч французьких франків і на сім ціла справа покінчилась, а посли знову повернулися на свої становища.

Для історика цікавим може буде те, що рід бандитів Іспоціто перейшов з Ню Орлієнс до Шикаго, але свого ремесла не покинув, бо як бачимо з обемистої поліцейної історії, то в масакрі в Шикаго, де вбито 7-ох бутлеґерів, провідником був нащадок фамілії Іспоціто.

VII.

На закінчення хочу описати цікавий феномен природи, який я спостеріг, повертаючи з Ню Орлієнс до Шикаго.

Дня 25-го лютого 1928 р. був дуже горячий день. Густий тропічний дощ ллляв неначе з коновки. Атмосфера страшно парна і задушлива. Таке тревало аж до години 3 пополудни, а відтак дощ припинився, але все таки росило. Я зі своїм товаришем взяв авто (яке там мешканці називають **ко**; се слово походить від англійського слова **car**, що в Канаді Українці називають **ґара**), та поїхали оглядати кінець вулиці Сейнт Чарлз, де мешкають самі міліонери, щоби побачити, як казали, „рай на землі". По обох боках широкого бульвару стоять замки та палати, окружені садами, в яких повно пальм та тропічних цвітів. Се все тягнеться аж до замку Мек Федина при великім парку.

Звідти поїхали ми на цвинтар, щоби звидіти гробівці, витесані з найдорожчого мармуру. Є там один гріб, що коштує мілион долярів.

Перед вечером вернулися ми ще раз до ресторану Гольмса та купили там повний великий міх устриць до нашого потягу. (Я ще забув згадати, що Ню Орлієнс є власне місцем, де рибоводство та ховання устриць дуже процвітає, й тому тут усе таке дешеве). А як всіли на потяг, то мали немало клопоту, бо не було місця на міх устриць, бо їх зимно з леду, а на дворі було загорячо. Щоби вони не збавилися, то ми заплатили портерови, щоби заніс їх до ледівні на ніч. Коли потяг рушив з Ню Орлієнс, то на дворі ллляв злівний дощ. Було тихо і дуже темно, а наш потяг біг скоренько поміж плянтації бавовни та цукрової трощі.

Рано, дня 26. лютого, дощ далі падав, але рідкий. На дворі стало зимніше. Нараз віжджаємо в густу стіну долину, а нараз неначеб відгородило — перестав падати дощ. Крізь вікно видно, як уступає мрака з горбків, а нараз вже наше око бачить дуже далеко і всюди сухо. Се так скоро сталося, що заки я опамятався, то вже побачив перед собою величезну хмару малих і середніх птахів, які злітаються сюди на зиму з Канади та з північних стейтів. В одну мить влетів потях неначе в долину, а на недалекім горбку сиділа друга хмара чорних аж блискучих птащог, які то підлітали то сідали на землю. Такі сцени тревали може одну годину, і за сей час я бачив більше птахів, як усіх птахів разом за ціле моє життя.

Чим ближче зближувалися ми до Шикаго, тим зимніше ставало. А як минули Каїро, Іллінойс, то на деревах показався іней, а на дворі вже було досить зимно. Перед вечером побачили вже сніг, поміщо то тут то там, а пізніше вже вся земля була устелена снігом, а на дворі було морозно. Коли приїхали до Шикаго, то тут була вже справдішна зима. На дворі було 2 степені нижче зера. І так, я трясучись від зимна, бо були в літних убраннях, поїхали ми до хати.

Печеніжинський меламед (учитель) приїхав до Коломиї та мусів там лишитися цілий день. Він передав селянином для жінки: фунт сира, фунт масла, фляшку горівки та пять ринськиx, щоби справила гарний шабас.

Коли приїхав на шабас, не бачить, щоби жінка щось зварила.

— Ти чому нічого не приготовила на шабас? — Таж я прислав був тобі все, що треба!

Жінка сказала йому, що нічого не дістала.

Жид побіг сердитий до того селянина, яким передав був ті річи для жінки.

— Ти драбе! — кричить жид. — Ти чому не передав моїй жінці того, що я був дав тобі?!

— То правда, — каже селянин. — Та слуайте, що мені приключилося. Я їхав і по дорозі зголоднів, а на нещастя не мав нічого зїсти. Я подумав собі, гріх дати людині вмерти, тому зїв я трошки сира. Та той сир застряг мені в горлі, то я мусів зїсти трохи масла, щоби сир міг зісунутися, куди треба. Щойно тоді зробилося мені недобре, тому я мусів попити горівкою. Потім по тій горівці мені так страшно захотілося їсти, що я зїв ввесь сир і все масло. Одначе мене по тім усім стало так страшно млоїти, що я мусів горівку випити до решти.

— Ти злодію! — кричить меламед. — Ти все випив і зїв, добре! А де є пять ринськиx?

Селянин обурився:

— А чуєте ви його?! То я вам маю задурно везти сир, масло й горівку з Коломиї до Печеніжина!

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ

ТАРЗАНІВ СИН. (58)

Після того, як Ковуд продав дівчину Шведам, він зажадав, щоб вони як найскорше кидали його селище й ішли геть, бо він певний, що малпи будуть робити заходи, щоб уратувати дівчину. Та Шведам цього не треба було казати. Вони й самі поспішали геть, щоб скорше знайти шейка. Вони з задоволенням уже підраховували свої заробітки, бо були певні, що шейк їм заплатить добре за дівчину.

—o—

Кілька днів вони йшли джунглями. Мальбін придивлявся до дівчини й усе більше подобав собі її красу. Нарешті він рішив, що ліпше лишити дівчину собі, ніж продавати її шейкови. Одного вечора, коли вони спинилися на нічліг, Меріем сиділа зажурена в своєму наметі. Вона вже не сподівалася, що Корак вратує її й навіть не думала, що з нею буде. При вході показався Мальбін.

—o—

Меріем злякано схопилася на ноги. Вона не сподівалася появи цього Шведа, що вже давно їй не подобався. Не кажучи ні слова, Швед наблизився до неї, роблячи рукою знак, щоб вона не кричала. Меріем забилася в куток намету, дріжучи з переляку. Брудні руки Шведа потягнулися до неї. Меріем схопилася на ноги, щоб тікати геть з намету. В той час Швед схопив її міцними руками. Вона голосно крикнула.

—o—

Швед заткав їй рот і міцно тримав у руках. Почалася нерівна боротьба. Дівчина напружувала всі свої сили й зручність, щоб вирватися з його цупких рук, та не було сили. Мальбін міцно тримав її, стараючись утримати її в наметі. Її крик почув Янсен. Він став прислухуватися. Янсен почув шелест, а потім відгомін шамотання, що доходив з намету дівчини. Янсен кинувся ратувати дівчину. Почалася ще одна траґедія джунглів.

—o—